

Kisgyőri kincsek nyomában

A kiadvány megjelenését a Földművelésügyi Minisztérium „Zöld Forrás” programja tette lehetővé.

Beköszöntő

A Kisgyőrbe vezető úton először a Bánya tetőről lefelé menet az „Egyes fánál” pillantjuk meg a falut. A táj szépsége mindenkit lenyűgöz. Méltósággal tekintenek ránk nemzeti parkunk a Bükk zöldellő hegygerincei, a települést szunynyadó óriásként körülölelő Galya (régiesen Galyja) vonulata, és a református templom hívogató, fehér tornya. Aztán újra erdők között kanyarog az út, hogy a Rektor tavat megkerülve ismét meglássuk a falut, ahová idős fák festői sora is vezeti szemünket.

Kisgyőrbe megérkezve rögtön szembeötlenek a faragott tárgyak, szobrok, építmények: a jelképes kapu, a szőlő és borkultúrát idéző szobor, az Aradi 13-ak kopjafái, a fából mívesen készült buszmegálló, a Falu Fája, a Betlehem, a padok és útjelző táblák – hogy csak néhányat emeljünk ki a sok alkotás közül, melyek miatt méltán kapta a település a „faragott falu” nevet.

A kanyargós, dimbes-dombos utcákon járva itt-ott még találkozunk a múltat idéző népi épületekkel, a falu karakterét alapvetően meghatározó szárazon rakott kőfalakkal, tufába vájt borospincékkel, százados múltra visszatekintő prés-házakkal.

Utóbbiak jelzik, hogy hajdan virágzó borvidék volt itt. Szerencsére ma is él a szőlő és borkultúra, gyümölcsészet, amit lemérhetünk a települést övező szépen ápolt szőlőskertekről, melyeket a már csak kevés helyen látható hagyományos „garád” övez, s ahol itt is-ott is pótolhatatlan értéket jelentő idős, őshonos gyümölcsfák díszlenek.

Kisgyőr hosszú múltra tekinthet vissza, őskori földvárak és középkori váromok övezik, már az Árpád korban oklevelek említik, református templomát Mária Terézia kegyéből építhették fel a hívek, és népdalait, tárgyi és szellemi népművészetét nem csak az 1920-as években itt járt Lajtha László vagy később Cseri Miklós, Lajos Árpád és Barsi Ernő gyűjthette, de ma is élő hagyományát művészeti csoportok, kézművesek őrzik.

Mai globalizált világunkban minden eddiginél fontosabb a kötődés a szülőföldhöz, a saját településünkhöz. Ez az identitás az a megtartó erő, ami népünk, kultúránk továbbéléséhez elengedhetetlenül szükséges. Mindezek nem lehetségesek a helyi értékek tudatosítása, megőrzése, ápolása nélkül. Ezt segítik azok a mai kezdeményezések is, mint a települési értéktárak, vagy a nyilvántartásba vett egyedi tájértékek.

Kisgyőr értékeiből szed össze egy csokrot ez a kis album, talán hozzásegítve ahhoz, hogy megbecsüljük, értékeljük, óvjuk őket, és ahogy örököltük őkől, úgy mi is tovább adhassuk utódainknak.

Kisgyőr, az Úr 2016-ik évének március (Böjtmás vagy Kikelet) hava

*Gyarmathy István titkár
Rónaőrző Természetvédelmi Egyesület*

I. Táj

1. Kisgyőr felé kanyarog az út (Fotó: Grúz Atilla)

2. Látkép a Galya felől (Fotó: Szabó Tünde)

3. A Bükk zöldellő hegyei körülölelik a falut,
a távolban felsejlik a Borsodi Mezőség (Fotó: Gyarmathy István)

4. A zöld ötven árnyalata – Kisgyőr környéki táj (Fotó: Szabó Tünde)

5. Vajon meglátjuk- e a kígyászölyvet? - Séta a Galya gerincén
(Fotó: Szitta Tamás)

6. Gyöngy az idő, vándoroljunk! - A Csincse patak völgye, balra a Várhegy
(Fotó: Kleszó András)

7. Nézzünk körül a Halomvárról! *(Fotó: Kleszó András)*

8. A Kecskevárról kitekintve ez a látvány tárul elénk (Fotó: Kleszó András)

9. A falu télen (Fotó: Grúz Atilla)

10. Kisgyőr fölött az ég (Fotó: Szécsi Levente András)

11. A táj természetes éjszakai arculata is érték amit a közeli Bükki Csillagoségbolt-park óv (Ez a kép nem Kisgyőrben készült, a csillagfényes ég alatt a park jelképét, a szomolyai kaptárkövek egyikét látjuk.) (Fotó: Novák Richárd)

II. Természet

12. A régi palabánya bejárata (Fotó: Szabó Tünde)

13. A felhagyott mészkőbánya fala a földtörténeti múlt lenyomata
(Fotó: Dudás Miklós)

14. Árvalány haját lengeti a szél (Fotó: Molnár Antal)

15. Az apró nőszirm és a tavaszi hérics a kikelet hírnökei
(Fotó: Kleszó András)

16. Tavaszai hérics mező a Galya lejtőjén (Fotó: Gyarmathy István)

17. A tavasz legszebb ékessége a leánykökörccsin (Fotó: Papp László)

18. Különleges érték a kígyászölyv (Fotó: Szitta Tamás)

19. Fejedelmi madarunk a kerecsensólyom (sokan a Turul-lal azonosítják)
(Fotó: Szitta Tamás)

20. Kisgyőr híres madara a bajszos sármány (Fotó: Fitala Csaba)
(14-17: védett, 18-20: fokozottan védett fajok)

21. A szarvasbika nemes vad, királyaink is vadásztak itt (Fotó: Babos Attila)

III. Hagyományos gazdálkodás (szőlészet és gyümölcsészet, állattartás)

22. Szőlőskert a Galya szoknyáján (Fotó: Szabó Tünde)

23. Itt még megszokott a hagyományos, tőkés szőlőművelés (Fotó: Szabó Tünde)

24. Az öreg gyümölcsfákat nagyapáinktól örököltük (Fotó: Szabó Tünde)

25. Tavaszi virágzás a Galyán 1. (Fotó: Gyarmathy István)

26. Tavaszi virágzás a Galyán 2. (Fotó: Gyarmathy István)

27. Szőlő érik, vessző hajlik (Fotó: Gyarmathy István)

28. Ismét legel Kisgyőr határában ősi, nemes háziállatunk a szürkemarha
(Fotó: Szabó Tünde)

IV. Épített értékek, épületek (műemlékek, népi építészet)

29. A Kecskévár falai (Fotó: Baráz Csaba)

30. Kisgyőr egyik ékessége a XVIII. századi református templom
(Fotó: Grúz Atilla)

31. A díszesen faragott barokk szószék a templom építése idején,
1776-ban készült (Fotó: Grúz A.)

32. A templomhegy és a Galya vonulata az Ásottfa-tetővel
(Fotó: Szabó Tünde)

33. A szárazon rakott támfal kiemeli a templom szépségét
(Fotó: Gyarmathy István)

34. A kisgyőri népi építészet értékeit őrző lakóház a templom közelében
(Fotó: Szunyogh Szilvia)

35.A népi építészet egyik szép példája (Fotó: Gyarmathyné Koleszár Éva)

36. Mintaszerűen felújított népi lakóház – „a régi is lehet új”
(Fotó: Szűcs Gábor)

37. Díszes homlokzat (Fotó: Gyarmathyné Koleszár Éva)

V. Kőfalak, présházak, tufába vájt pincék

38. A vulkáni „tűzárkőből” szárazon lakott kerítések
Kisgyőr meghatározó tájképi elemei (Fotó: Grúz Atilla)

39. Kő és virág 1. (Fotó: Szabó Tünde)

40. Kő és virág 2 (Fotó: Szunyogh Szilvia)

41. Kő és virág 3. (Fotó: Gyarmathyné Koleszár Éva)

42. Ódon kőfal (Fotó: Szécsi Zoltán)

43. Tekintélyes préházak tanúskodnak róla:
régi hagyománya van itt a borászatnak (Fotó: Szunyogh Szilvia)

44. A tufába vájt pincék sora fontos helyi érték!
(Fotó: Gyarmathyné Koleszár Éva)

45. Az egyik gyönyörű műemlék présház
(Fotó: Gyarmathyné Koleszár Éva)

46. Az évszázadok patinája még jobban kiemeli a régi épületek szépségét
(Fotó: Gyarmathyné Koleszár Éva)

47. A múlt idézése (Fotó: Szécsi Zoltán)

48. Jellegzetes tufába vájt borospince (Fotó: Grúz Atilla)

49. „Pincék homályán csend és béke hallgat” (Fotó: Szécsi Zoltán)

50. A részletek is fontosak: a vasszegek és a zárvasalat hajdani helyi kovács keze nyomát őrzik (Fotó: Gyarmathy István)

VI. Fafaragások (tervezőjük és a kivitelezés irányítója
Kékedi László polgármester, a Magyar Művészeti Akadémia
Népművészeti Tagozatának vezetője, a Népművészet Mestere)

51. A Kisgyőrbe érkezőt a falu kapuja várja (Fotó: Grúz Atilla)

52. Magyarország legnagyobb, állandó Betleheme (Fotó: Grúz Atilla)

53. Melengető fények Karácsony estéjén (Fotó: Grúz Atilla)

54. A Falufa az őshonos és mai családok neveivel
(vessünk egy pillantást a háttérben álló ódon épületre is!) (Fotó: Grúz Atilla)

55. „Az aradi Golgotára ráragyog a Nap sugára” - A Vértanúknak
emléket állító kopjafák, fejfák (Fotó: Grúz Atilla)

56. Kanyargós zarándokút végén vár minket a Kálvária (Fotó: Grúz Atilla)

57. „A boldog feltámadás reménye alatt” (Fotó: Szécsi Zoltán)

VII. Kulturális örökség, élő hagyomány

58. Lajtha László népdalt gyűjt (1929., Fotó: archív)

59. Csűr - az egész évben látogatható néprajzi gyűjtemény épülete, nyáron nyitott műhely (Fotó: Grúz Atilla)

60. A Bükkaljai Mesterek Népművészeti Egyesülete alkotóinak munkái
(Fotó: Grúz Atilla)

61. Helytörténeti gyűjtemény, sok helybéliiek által készített használati tárgy
(Fotó: Grúz Atilla)

62. A gyerekek minden évben Betlehemmel köszöntik a Karácsonyt
(Fotó: Szécsi Zoltán)

63. A Kökörcsin tánccsoport (Fotó: Grúz Atilla)

64. A kisgyőri csoportok-táncosok, énekesek, zenészek- együtt a színpadon
(Fotó: Magánarchívum)

65. A helyi huszár táncosok toborzó verbunkja, a régi paraszttornác mintájára készült buszmegállóban (Fotó: Szabó Rácz Péter)

66. Szüreti felvonulás (Fotó: Szécsi Zoltán)

67. Szekeres és lovas felvonulás a szüreti napon (Fotó: Szabó Rácz Péter)

68. Zarándokok a Mária úton (Fotó: Grúz Atilla)

69. Ősmagyar íjász a „Szalán” (Fotó: Grúz Atilla)

70. Minden évben fellobban a szertűz (Fotó: Grúz Atilla)

71. „Krisztus-kereszt az erdőn”
(és a két lator keresztje, háttérben a Napkorong) (Fotó: Grúz Atilla)

Címlap: Szivárvány Kisgyőr fölött (Fotó: Gyarmathy István)
Hátlap: „Amikor még fehér volt a Karácsony” (Fotó: Archív, XX szd. eleje)

Kiadja: Rónaőrző Természetvédelmi Egyesület, 2016.

<http://ronaorzo.csillagpark.hu/>

Nyomtatás: Litográfia nyomda, Debrecen

A kiadvány megjelenését a Földművelésügyi Minisztérium „Zöld Forrás” programja tette lehetővé.
Azonosító: PTKF/1128/2015